

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning
Eesti Interpreetide Kontserdid esitlevad

i nagu interpreet

Toomas Vavilov

KLARNET

Keelpillikvartett: Arvo Leibur, Katariina Maria Kits,
Mart Kuusma, Henry-David Varema

27. APRILL KELL 19.00
EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA SUUR SAAL

Jüri Reinvere

s. 1971

„Hävijää“ (2018)

Wolfgang Amadeus

Mozart

1756–1791

Klarnetikvintett A-duur KV 581 (1789)

I *Allegro*

II *Larghetto*

III *Menuetto*

IV *Allegretto con variazioni*

VAHEAEG

Johannes Brahms

1833–1897

Klarnetikvintett op. 115 h-moll (1891)

I *Allegro*

II *Adagio*

III *Andantino*

IV *Con moto*

Jüri Reinvere on rahvusvahelise haardega helilooja ja kirjanik, kes on alates 1990. aastast elanud väljaspool Eestit. Kosmopoliitse heliloojana ühendab ta oma loomingus eri kunstivaldkondi ja esteetikaid. Tema muusikaline keel on laiahaardeline, mitmetahuline ja erinevaid suundi haarav ning Reinvere muusikat iseloomustab peen instrumendikäsitlus, žanriline rikkus ja monumentaalsus, millega kaasneb sageli efektne teatraalsus. Reinvere on avaldanud ka esseistikat ja luulet ning kirjutanud mitmesuguseid tekste, sageli on tema helitööde aluseks tema enda luule. Ta on ka viljakamaid eesti ooperiloojaid, kelle loomenimekirjas on neli ooperit.

Reinvere esseistika peateemad on ühiskondlikud protsessid, mälu ja keel. Ta on nii publitsisti kui ka heliloojana tundnud suurt huvi läänemeresoome rahvaste pärandi ja kaduvate keelte vastu ning need on Reinveret inspireerinud mitme teose loomisel. Juba üliõpilasena on ta näiteks veetnud suvevaheaega Liivi rannikul, talletades liivi keele viimaseid jälgi. See materjal on hiljem saanud aluseks tema helitööle „Liivi itk“ (2003).

Klarnetikvintett **„Hävijää“** (isuri keeles „kaob“) esindab samuti helilooja traditsioonist ammutavat loomingusuunda ja valmis 2018. aastal kontserdisarja HELIjaKEEL tellimusel, mis tookord keskendus soome-ugri rahvaste loodususunditele. Kontserdi fookuses oli legendaarse isuri regilauliku Larin Paraske (1834–1904) looming, mis avaldas sügavat mõju nii Sibeliuse helikeelele kui ka soome kujutava kunsti loojatele. Jüri Reinvere tegeles klarnetikvintetti „Hävijää“ komponeerides Larin Paraske mõjuga Sibeliusele ning teoses on vihjeid nii Sibeliuse kui ka Larin Paraske loomingule. See kümneminutiline poeetiline mõtisklus on kujundatud väga detailitundlikult, meeldejäävate kujundite, sidusa faktuuri ning isikupärase arendusega. Teos algab loomuliku kaarja meloodiajoonise ja täidlase kõlaga, millele vastandatakse sisemiselt pingestatud löik reeglipärase, peaaegu monotoonse rütmipildiga, mis meenutaks justkui regivärssi. Sellele järgneb kontrastne, vaikusse suubuv kooda, mille fragmenteeritud kõla on helilooja kujundanud ebatraditsiooniliste mänguvõtete (koputused, kahinad jms.) abil.

Õhtumaade muusikaloos on imevähe neid heliloojaid, keda geniaalsuselt ja produktiivsusest annaks mingilgi määral kõrvutada **Wolfgang Amadeus Mozartiga**. Pea võimatu on leida žanri, milles ta oma napi 35 eluaasta jooksul poleks jõudnud väärtteoseid luua – missadest ooperiteni ja kammermuusikast instrumentaalkontsertideni.

Kammermuusikaga oli Mozart seotud oma loomeaja algusest saati – alates vaid kuue- või seitsmeselt valminud esimesest sonaadist klaverile ja viiulile KV 6 ning lõpetades viimase ansambliteose – kvintetiga klaasharmonikale, flöödile, oboele, violale ja tšellole („Adagio ja rondo“ KV 617).

Alates 1781. aastast tegutses Mozart vabakutselise muusikuna Viinis. Teatavasti lõi ta 1780. aastatel parima osa oma teostest sooloklaverile ja pühendus mitme ooperi loomisele, ent sel perioodil kirjutas Mozart jätkuvalt ka ansamblimuusikat. Mozarti-aegses Viinis oli just tärnanud suur huvi puhkpillide vastu. Keiser Joseph II initsiatiivil kutsuti kokku keiserlik puhkpilliansambel ehk *Harmonie* ning valitseja eeskujul asutasid samalaadseid ansambleid mitmedki Viini aadlikud. Puhkpillidele kirjutama innustasid Mozartit ka murrangulised uuendused puhkpillide ehituses: 18. sajandi lõpuks täiustati nende konstruktsiooni, suurendati ulatust, naturaalpillid asendati uute klappidega ja ventiilidega varustatud pillidega, mis võimaldasid mängida keerulisemaid kromaatilisi meloodiaid ja sobitusid paremini ansamblisse.

Oma reisidel ja hiljem Viinis elades puutus Mozart kokku paljude tolle aja parimate instrumentalistidega, kes oma eriliste mänguvõimete või musikaalsusega inspireerisid teda looma muusikat ja katsetama puhkpillide uute kõla- ja mänguvõimalustega. Üks Mozartit vaimustanud muusikuid oli suurepärase interpret Anton Paul Stadler (1753–1812) – öukonnaorkestri klarnetist Viinis ja keiserliku *Harmonie* liige. Stadleri jaoks on Mozart kirjutatud kolm teost: 1786. aastal Trio Es-duur („Kegelstatt“) KV 498, 1789. aasta septembris Klarnetikvinteti A-duur („Stadler-Quintett“) KV 581 ja elu lõpukuudel ka võrratu klarnetikontserdi A-duur KV 622.

Klarnetikvintett A-duur KV 581 on Mozarti mängitavamaid kammerteoseid. Koomilise ooperiga „Così fan tutte“ loomise aegu kirjutatud kvintett on oma põhiolemuselt lüüriline, kujundite rikas teos, kus traagika on taandunud ning

esile tõuseb õhuline selgus ja läbipaistvus. Mozart tundis hästi puhkpillide mänguvõimalusi ning kvintetti iseloomustab suurepärase tasakaal pillide vahel. Alfred Einstein, kes 1945. aastal avaldas oma Mozarti raamatu, kirjutas klarnetikvinteti kohta: „See on kammermuusika kõige peenem näide, kuigi klarnet esineb siin kui esimene võrdsete seas ja on helilooja poolt rakendatud nii, nagu oleks Mozart esimene, kes avastanud selle instrumendi võlu, selle pehme, sulni hingamise, lävipaistva sügavuse ja väleduse. Siin ei ole jagunemist sooloks ja saateks, vaid on vennalik võistlus“.

Johannes Brahms oli romantismiajastu üks säravamaid instrumentaalheliloojaid – nelja sümfoonia, nelja instrumentaalkontserdi ja mahuka kammerloomingu autor. Brahmsi peamisteks eeskujudeks olid klassikud – Palestrina, Bach, Händel, Haydn ja Beethoven, samuti kuuleme tema teostes Schuberti ja Schumanni mõjutusi. Brahms hindas tasakaalustatud tundeväljendust ja lähtus konservatiivselt klassikalistest vormiprintsiipidest, sidudes need uudse meloodia- ja harmooniakäsitluse ning isikupäraste arendusvõtetega. Kuigi tema muusika võrsus romantilistest tundmustest, olid muusikaline struktuur ja mõttesügavus tema jaoks olulisemad kui helikunsti intuiitiivne pool ja emotsionaalne väljendus.

Johannes Brahmsi kammerlooming ulatub läbi poole sajandi, alates 1854 valminud nooruslikust klaveritriost *op.* 8 kuni 1894 loodud klarnetisonaatideni *op.* 120 ja hõlmab kõiki olulisemaid žanre.

Klarnetikvintett *op.* 115 h-moll on loodud 1891. aastal ning on helilooja kõige hilisema loomingu üks ehedamaid näiteid. Brahms on oma klarnetikvinteti jaoks ühelt poolt ammutanud inspiratsiooni Mozarti klarnetikvintetist, teisalt valas helilooja klarnetiteostesse oma imetluse virtuoosse ja omanäolise klarnetikunstniku Richard Bernhard Herrmann Mühlfeldi (1856–1907) vastu. Tänu temale sündisid Brahmsil pärast pikka loominguulist pausi poeetilised klarnetikvintett ja klarnetitrio a-moll *op.* 114 (mõlemad 1891) ning veidi hiljem ka kaks sonaati *op.* 120 (1894). Helilooja klarnetiteosed kannavad seega justkui luigelaulu pitserit ja kogu selle perioodi looming on tundlik, õrn ja kohati nostalgiline. Klarnetikvintett

on samuti kantud sisekaemuslikust intiimsusest ja lüürikast ning siin on klassikalist puhtust, ilusat laulvust ja Brahmsile omaseid suurejoonelisi, täiskõlalisi soolosid.

Klarnetikvinteti *op. 115* h-moll esiettekanne leidis aset 24. novembril 1891 Meiningenis, interpretideks Richard Mühlfeld ja Joseph Joachimi kvartett.

Kavatekstid on koostanud Aleksandra Dolgopolova

Toomas Vavilov on lõpetanud klarneti erialal Tallinna Muusikakeskkooli Ülo Üksiku õpilasena (1988) ning Eesti Muusikaakadeemia Hannes Altrovi klarnetiklassis (1992). Samas koolis on ta Jüri Alperteni juhendamisel õppinud ka orkestridirigeerimist (1996–1998).

Vavilov võitis 1990. aastal Eesti puhkpillimängijate konkursi ning taaselustas 2008. aastal sama konkursi traditsiooni.

Aastatel 1988–2010 töötas Toomas Vavilov klarnetistina Eesti Riiklikus Sümfooniaorkestris, olles 2004–2006 ühtlasi ka ERSO teine dirigent. Aastatel 2006–2007 oli ta Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent.

2001. aastal pälvis Toomas Vavilov Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia, 2005. aastal interpreedi aastastipendiumi ning aastal 2019 Eesti Muusikanõukogu interpreedi preemia.

Toomas Vavilov on EMTA klarneti, kammermuusika ja puhkpilliorkestri dirigeerimise professor, Kaitseliidu allohvitser, Nõmme malevkonna tankitõrjerühma meeskonnaülem.

Arvo Leibur on Eesti teenekamaid viulikunstnikke ja kauane ERSO kontsertmeister. Lõpetanud Tallinna Muusikakeskkooli (1982) Jüri Gerretzi ning Moskva Riikliku Konservatooriumi (1989) Irina Botškova juhendamisel, alustas ta pedagoogitööd Kuopio Konservatooriumis. 1990. aastatel alustas Arvo Leibur koostööd orkestriga Nieuw Sinfonietta Amsterdam (praegune Amsterdam Sinfonietta), 1995. aastal sai temast Holland Symfonia kontsertmeister. Külaliskontsertmeistriks on teda kutsunud sellised orkestrid nagu Haagi Residentie-orkester, Hollandi Balletiorkester, Hollandi Raadio Filharmooniaorkester, Hollandi Kammerorkester ja Tallinna Kammerorkester. Aastast 2001 on Arvo Leibur ERSO kontsertmeister ning aastast 2006 ühtlasi EMTA õppejõud ja aastast 2013 EMTA keelpilliõppe juht.

Solisti ja kammermuusikuna on Arvo Leibur esinenud kogu Euroopas, USA-s ja Jaapanis. Ta on soleerinud kõigi olulisemate Eesti orkestrite ees (ERSO,

Tallinna Kammerorkester, Vanemuise sümfooniaorkester, Hortus Musicuse Akadeemiline Orkester). Samuti on ta teinud koostööd mitmete Hollandi ja Soome orkestritega. Solisti ja kammermuusikuna on Leibur esinenud kogu Euroopas. Ta on salvestanud soolo-CD „Euroopa virtuoosid“, Corelli, Paganini, Handoškini, Kuulbergi, Bulli ja Wieniawski muusikaga, koos pianist Vardo Rumesseniga firmale BIS albumi Tubina viiuliteostega, lisaks mitmeid CD-sid („Viva España“, „Tango King Astor Piazzolla“, „Drama“) koos Terje Terasmaa ja Heiki Mätlikuga.

Leiburit on tunnustatud Eesti Muusikanõukogu aastapreemiaga silmapaistva solistitegevuse ja ERSO kõlapildi kujundamise eest (2005), Hollandi Kuningriigi poolt väljaantava Oranje-Nassau ordeniga (2008) ning Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemiaga (2015).

Katariina Maria Kits alustas viiuliopingud 6-aastaselt Marge Lille juures. 2002. aastal astus ta Tallinna Muusikakeskkooli Tiiu Peäske viiuliklassi. Ülikooliopingud jätkusid prof. Svetlana Makarova käe all (Haute Ecole de Musique de Lausanne), seejärel sai ta õpetajaks prof. Marina Chiche (Staatliche Musikhochschule Trossingen) ning prof. Arvo Leibur Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias (lõpetas *cum laude*). 2020. aastast on ta õpetajateks prof. Tomasz Tomaszewski (Universität der Kunste Berlin), Pavel Berman ja Eva Bindere (Fondazione Accademia Perosi). 2021. aasta sügisest jätkab Katariina magistriõpinguid professor Pavel Bermani käe all Luganos, Šveitsis (Conservatorio della Svizzera italiana – CSI).

Lisaks paljudele preemiatele uleriigilistel ja rahvusvahelistel konkurssidel võitis ta telekonkursi „Klassikatehed 2014“ ning on sellest ajast esinenud sageli nii televisioonis kui ka raadios. Ta on teinud koostood Arvo Pardiga, salvestades mitmeid erinevaid plaate ja teoseid.

Katariina on soleerinud paljude orkestrite ees: Leedu Riiklik Sümfooniaorkester, Venne Kammerorkester, Kymi Sinfonietta, Novosibirski Kammerorkester, Jeruusalemma kammerorkester, Israeli sümfooniaorkester Rishon LeZion, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkester, Rahvusooper Estonia sümfooniaorkester, EMTA sümfooniaorkester, Tallinna Muusikakeskkooli sümfooniaorkester ja kammerorkester, Vaasa

Linnaorkester, Pärnu Linnaorkester, Haapsalu Linnaorkester ja Virumaa Kammerorkester. Ta on teinud koostööd dirigentidega, nagu Andres Mustonen, Jüri Alperden, Paul Mägi, Olari Elts, Risto Joost, Kaspar Mänd, Juha Kangas, Gintaras Rinkevicius.

Katariina on osalenud mitmetel erinevatel konkurssidel: II koht ESTA vabariiklikul keelpillimängijate konkursil 2005. aastal ja I koht 2007. aastal; IV koht Moskva Rotari laste muusikakonkursil (2006); II koht G. Enescu nimelisel viiulikonkursil Rumeenias Sinias (2006); II koht rahvusvahelisel konkursil „Noor Muusik“ Tallinnas (2009); I koht ansamblite kategoorias duos Maria Tiimusega Slovakkias, rahvusvahelisel konkursil „Talents for Europe“ (2009); *grand prix* TMKK konkursil „Con Fantasia“ (2010, 2012, 2013, 2014); II koht Balti keelpillimängijate konkursil Vilniuses (2018). Aastatel 2011, 2012, 2013, 2014 ja 2018 sai Katariina täisstipendiumi osalemaks Astona rahvusvahelistel suvekursustel.

Katariina Maria Kits esineb Eesti Pillifondi poolt talle kasutada antud Enrico Catenari (kannab ekslikult meistri õpilase Giofredo Cappa märki) viiulil (1670) ning mängib Louis Henri Gillet' valmistatud poognaga (1940).

Mart Kuusma alustas viola õppimist 2009. aastal Tallinna Muusikakeskkoolis Toomas Nestori juhendamisel. 2013. aastal jätkas ta sama pedagoogi juures Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ning alates 2016. aasta oktoobrist õpib ta Saksamaal Detmoldi Muusikakõrgkoolis professor Diemut Poppeni klassis.

Mart Kuusma on osalenud Máté Szűcsi, Veit Hertensteini, Peijun Xu, Christian Euleri, Nils Mönkemeyeri, Hermann Menninghausi, Krzysztof Chorzelski, Xandi van Dijki, Ula Ulijona Zebriunaite, Aleksandr ja Mihhail Zemtsovi meistriklassides. Ta on osalenud kammermuusika konkurssidel, kus on saavutanud mh II koha klaveritrio koosseisus konkursil „Pavasario Sonata“ Leedus (2012).

Mart Kuusma on osalenud mitmete orkestrite töös, sh Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkester, Detmoldi Kammerorkester,

RO Estonia sümfooniaorkester, Virumaa Kammerorkester ja Järvi Akadeemia Sinfonietta. Hooajal 2014/2015 ja 2015/2016 oli ta Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri Akadeemia laureaat. Samuti on ta olnud juhendajaks noorte ansamblimängukursusel „In Corpore“ Rakveres. 2021. aasta detsembrist kuulub ta Tallinna Kammerorkestri koosseisu.

Kammermuusikuna on Mart Kuusma esinenud erinevates kooslustes. Alates 2021. aastast kuulub ta keelpillikvarteti M4GNET koosseisu koos noorte tunnustatud interpretide Robert Traksmanni (I viiul), Katariina Maria Kitse (II viiul) ja Marcel Johannes Kitsega (tšello). Kvartett on loodud 2021. aastal Eesti Kultuurkapitali kammeransamblite residentuuriprogrammi raames. Ansambel on pälvinud samal aastal I preemia rahvusvahelisel kammermuusika konkursil KraCamera Krakówis, Poolas.

Henry-David Varema on lõpetanud Tallinna Konservatooriumi Peeter Paemurru juhendamisel, täiendanud end Müncheneri Kõrgemas Muusikakoolis Walther Nothasi tšelloklassis ja Berliini Kunstide Ülikoolis prof Wolfgang Boettcheri käe all ning omandanud doktorikraadi Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.

Aastatel 2003–2009 oli ta Berliinis resideerinud rahvusvaheliselt hinnatud keelpillikvarteti Petersen Quartett liige, mille koosseisus esines ta mainekates kontserdisaalides nagu Carnegie Hall, Wigmore Hall, Müncheni Herkulessaal, Theatre de Chatelet, Zürichi Tonhalle, Sydney Angels Place jm. Ta on olnud külaliskontsertmeister näiteks Müncheni Kammerorkestrites ja Auckland Philharmonia sümfooniaorkestris ning töötanud ühe hooaja Sydney Sümfooniaorkestri tšellorühma abikontsertmeistrina. Kammermuusikuna annab ta regulaarselt kontserte Ivari Ilja, Mihkel Polli, Sten Lassmanni, Anna-Liisa Bezrodny, Triin Ruubeli, Mari Polli, Johanna Vahemärgi ja paljude teistega.

Aastast 1997 on Varema töötanud Rahvusooper Estonia orkestri soolotšellistina. 2001. aastast on Henry-David Varema EMTA tšello- ja kvartetiõppejõud (aastast 2016 professor) ning käesoleval ajal töötab ta EMTA loometegevuse ja välissuhete prorektorina.

TOETAJAD:
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital
Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

eamt.ee

emtasalid.ee

facebook.com/muusikaakadeemia

interpret.ee

facebook.com/estiinterpretideliit